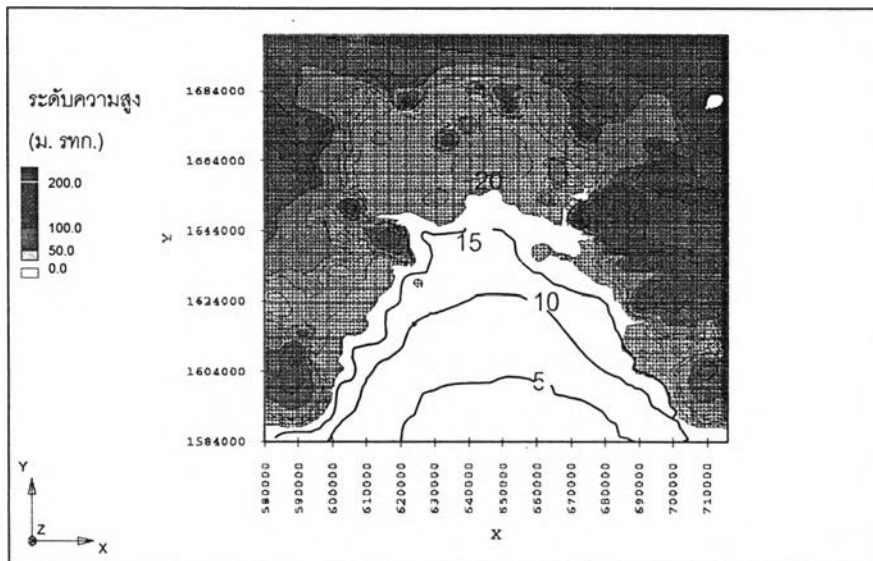

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

2.1 สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบภาคกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำ ทางด้านใต้บริเวณจังหวัด สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 5 เมตร ด้านเหนือแถบจังหวัดชัยนาท และนครสวรรค์ มีความสูงมากกว่าทางใต้ 10 - 50 เมตร ขอบของพื้นที่ด้านตะวันตกและตะวันออกมีความสูงมากขึ้น มีเทือกเขาเตี้ย ๆ ทางด้านตะวันตก ส่วนด้านตะวันออกเป็นขอบที่ราบสูงโคราช ดังแสดงระดับความสูงของพื้นที่ ในรูปที่ 2-1

รูปที่ 2-1 ภาพจำลองระดับความสูงของพื้นที่ศึกษา

2.2 สภาพภูมิอากาศ

พื้นที่ภาคกลางมี 3 ฤดูกาล คือฤดูร้อนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือนสูงสุด 30.5 องศาเซลเซียสในเดือนเมษายน และค่าเฉลี่ยรายเดือนต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 25.3 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 71.5 ปริมาณการระเหยวัดโดยภาควัดการระเหยมีค่าเฉลี่ยทั้งปี 1,922 มิลลิเมตร

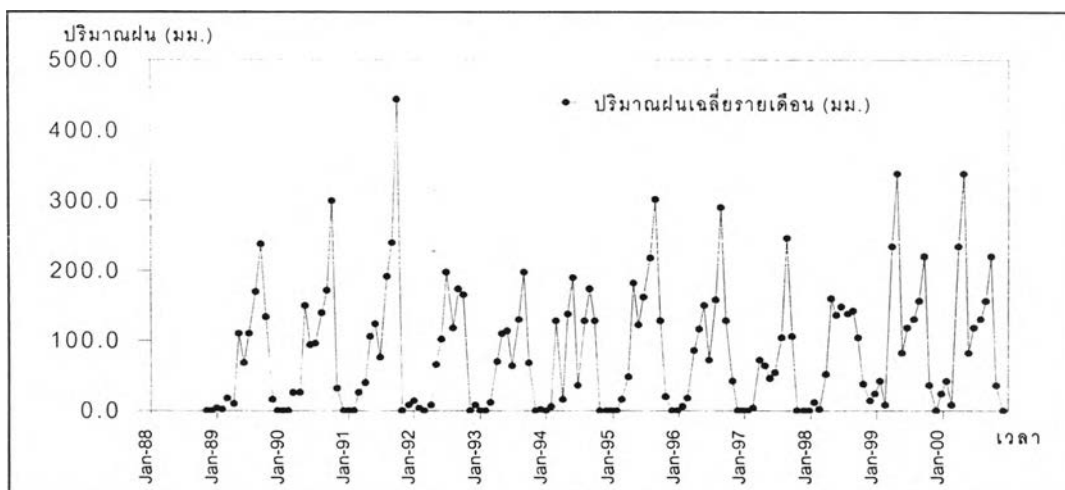
ตารางที่ 2-1 ข้อมูลอุตุนิยมวิทยาของพื้นที่ศึกษา

ข้อมูล	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ค่าเฉลี่ยรายปี
อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	30.5	29.8	29.0	28.6	28.2	28.0	27.7	26.7	25.3	26.0	27.7	29.4	28.1
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	68.6	73.4	74.6	75.6	77.4	80.6	78.8	72.0	66.8	66.0	67.8	67.6	72.4
การระเหยจากภาต (มม.)	212.3	190.9	167.7	162.5	151.7	133.5	129.5	134.0	140.9	143.1	153.9	202.5	1,922
ความเร็วลม (นอต)	4.7	3.9	4.1	3.9	3.7	2.6	2.5	3.0	3.0	2.8	4.0	4.9	3.6

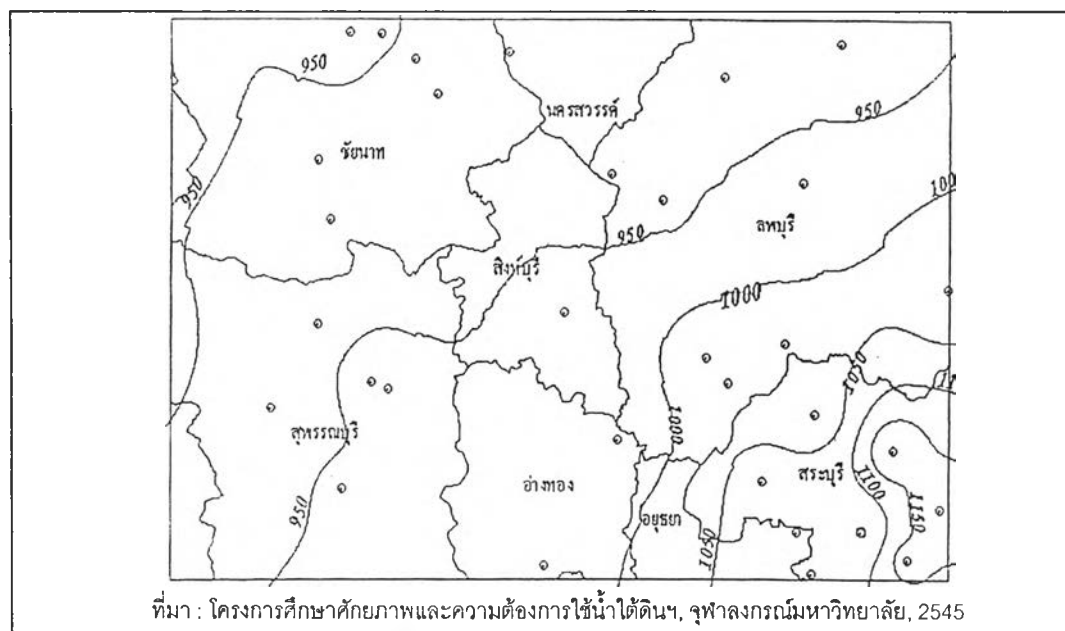
ที่มา : รายงานการศึกษาโครงการจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา, กรมชลประทาน, กุมภาพันธ์ 2543

2.3 สภาพอุทกวิทยา

ฝนในพื้นที่ศึกษาได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ปริมาณฝนเฉลี่ยในพื้นที่ศึกษาจากข้อมูลฝนในช่วงปี พ.ศ. 2495 – 2539 เท่ากับ 1,027 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งเป็นปริมาณฝนที่ตกในช่วงฤดูฝน 901 มิลลิเมตรต่อปี และในช่วงฤดูแล้ง 121 มิลลิเมตรต่อปี การกระจายตัวของฝนในแต่ละปีแสดงในรูปที่ 2-2 ในเชิงพื้นที่จังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุดในพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดสระบุรี (1,226 มิลลิเมตรต่อปี) ส่วนพื้นที่ที่อยู่ถัดเข้ามาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษาจะมีปริมาณฝนลดลงดังรูปที่ 2-2 และ 2-3 (รายละเอียดที่มาของข้อมูล แสดงในหัวข้อที่ 5.1.2)

รูปที่ 2-2 ปริมาณฝนเฉลี่ยรายเดือนในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2532 – 2543

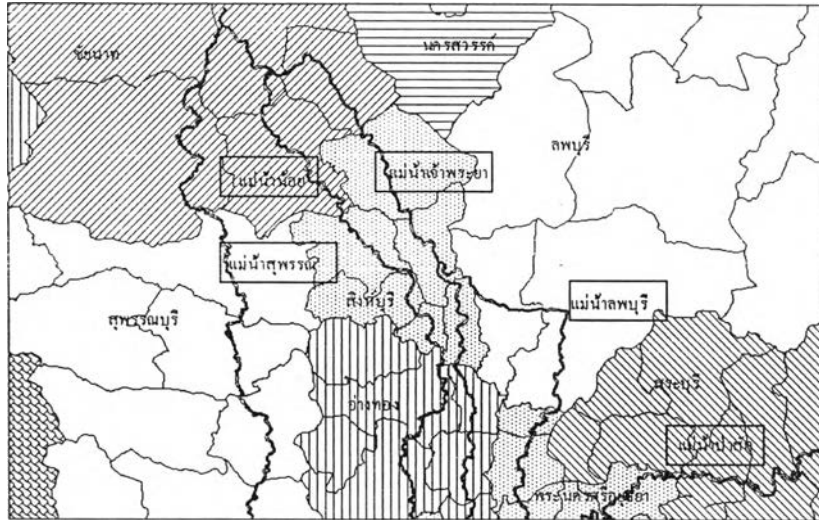

ที่มา : โครงการศึกษาศักยภาพและความต้องการใช้น้ำที่ดินฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545

รูปที่ 2-3 เส้นชั้นความสูงเท่ากันของปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี

แหล่งน้ำผิวดินที่เป็นแหล่งน้ำหลักของพื้นที่ภาคกลางคือแม่น้ำสายหลัก 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำสายสำคัญที่สุดคือแม่น้ำเจ้าพระยา มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2508 – 2542 วัดที่สถานีนครสวรรค์ 21,737 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี อัตราการไหลสูงสุดในช่วงเดือนตุลาคม และอัตราการไหลต่ำสุดในเดือนมกราคม แม่น้ำในพื้นที่ภาคกลางทุกสายอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบชลประทานทั้งสิ้น เชื่อนที่สำคัญที่กั้นต้นน้ำของแม่น้ำเหล่านี้ อาทิเช่น เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

นอกจากแหล่งน้ำผิวดินดังกล่าวแล้วข้างต้น แหล่งน้ำใต้ดินยังเป็นแหล่งน้ำที่มีความจำเป็นต่อประชากรในพื้นที่ภาคกลางเป็นจำนวนมาก ชั้นน้ำในพื้นที่ภาคกลางคือ ชั้นน้ำเจ้าพระยา (Chao Phraya Aquifer) เป็นชั้นน้ำที่มีศักยภาพการให้น้ำสูง ประมาณ 20 – 100 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง อยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่ศึกษาซึ่งต่อเนื่องกับชั้นน้ำในบริเวณกรุงเทพมหานคร และปริมาณที่ล้นซึ่งอยู่ถัดไปทางตอนใต้ของพื้นที่ศึกษา ส่วนพื้นที่ขอบด้านตะวันตกและตะวันออกของพื้นที่ศึกษาติดกับเชิงเขา และที่ราบสูง มีศักยภาพต่ำ ในช่วง 10 – 30 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

รูปที่ 2-4 แม่น้ำสายหลักในพื้นที่ศึกษา

2.4 สภาพอุทกธรณีวิทยา

พื้นที่ราบภาคกลางตอนล่างเป็นแอ่งสะสมตะกอนขนาดใหญ่ ซึ่งรองรับด้วยตะกอนดิน มีชั้นกรวดทรายที่เกิดจากกระบวนการทำงานของแม่น้ำ ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ และตะกอนของทะเล จากลักษณะทางอุทกธรณีวิทยา และธรณีวิทยาในบริเวณพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกแหล่งน้ำใต้ดินออกเป็น 2 ประเภทคือ แหล่งน้ำใต้ดินในหินร่วน (Unconsolidated Aquifers) และแหล่งน้ำใต้ดินในชั้นหินแข็ง (Consolidated Aquifers)

แหล่งน้ำใต้ดินในหินร่วน หมายถึงน้ำใต้ดินที่กักเก็บอยู่ในรูพรุน หรือช่องว่าง ของชั้นตะกอน กรวด ทราย และดินเหนียวที่ทับถมเป็นชั้น ๆ ในบริเวณที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งบางส่วนของพื้นที่ราบลุ่มบริเวณแม่น้ำน้อย และแม่น้ำสุพรรณบุรี แหล่งน้ำในกลุ่มนี้สามารถจำแนกได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่

ก) แหล่งน้ำใต้ดินในตะกอนลุ่มน้ำ (Flood Plain Aquifer; Qcp) เป็นชั้นน้ำในตะกอนหินร่วนที่เกิดจากการทับถมของแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ตามแนวเหนือ ใต้ ลักษณะทางธรณีวิทยา เป็นชั้นกรวดทรายหนา โดยมีชั้นดินเหนียวแทรกสลับอยู่เป็นช่วง ๆ ตั้งแต่ความลึก 10 – 250 เมตร แหล่งน้ำใต้ดินชนิดนี้มีศักยภาพการให้น้ำสูง ในเกณฑ์ 60 – 150 ลบ.ม./ ชม. จากการทดสอบในภาคสนาม พบว่า อัตราการให้น้ำผ่านระบบการสูบน้ำ และระบบส่งน้ำของประชาชนอยู่ในช่วง 35 - 62 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี และเป็นน้ำจืด

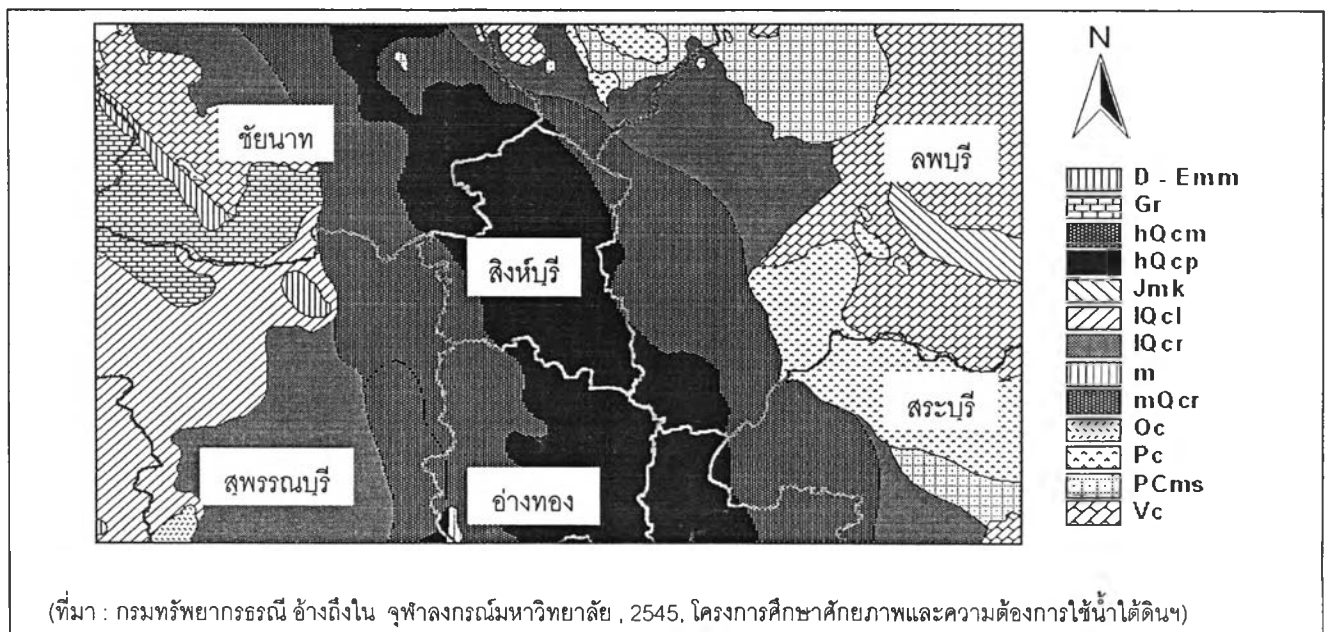
ข) แหล่งน้ำใต้ดินในตะกอนตะพักลุ่มน้ำใหม่ (Younger Terrace Aquifer; Qcr) อยู่ในบริเวณที่ราบที่ถัดจากบริเวณที่เป็นแหล่งน้ำใต้ดินในตะกอนลุ่มน้ำ มีลักษณะทางธรณีวิทยาเป็นชั้นดินเหนียวหนา โดยมีดินดานที่เกิดจากการผุพังของหินปูน มีชั้นกรวดทราย ซึ่งเป็นชั้นน้ำที่มีความหนาไม่มากนัก อัตราการให้น้ำอยู่ในเกณฑ์ 2 – 50 ลบ.ม./ชม. ที่ระดับความลึกประมาณ 50 เมตร แต่ในบริเวณอำเภอเมือง, สามชุก และศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ตามแนวแม่

น้ำสุพรรณบุรี อาจให้น้ำสูงถึง 50 – 100 ลบ.ม./ชม. ที่ระดับความลึก 50 – 200 เมตร จากการทดสอบในภาคสนาม พบว่า อัตราการให้น้ำผ่านระบบการสูบน้ำ และส่งน้ำของประชาชนอยู่ในช่วง 22 - 50 ลบ.ม./ชม.

ค) แหล่งน้ำใต้ดินในตะกอนเชิงเขา (Colluvial Aquifer; Qcl) เป็นแหล่งน้ำในชั้นตะกอนเศษหินปูนกับดินเหนียวที่เกิดในบริเวณที่ราบเชิงเขาด้านตะวันตกและตะวันออกของพื้นที่ศึกษา แหล่งน้ำนี้มีศักยภาพการให้น้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ประมาณ 2 – 5 ลบ.ม./ชม. ที่ระดับความลึก 20 – 50 เมตร

นอกจากแหล่งน้ำใต้ดินในชั้นหินร่วนบริเวณที่ราบตอนกลางของพื้นที่ศึกษา บริเวณด้านตะวันตก และตะวันออกของพื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งน้ำใต้ดินในหินแข็ง ซึ่งประกอบด้วยหินแกรนิต หินภูเขาไฟ ซึ่งให้น้ำน้อยมาก ยกเว้นบริเวณอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรีอาจได้น้ำจากโพรงของชั้นหินปูน อัตราการให้น้ำอาจสูงถึง 50 ลบ.ม. / ชม. แต่คุณภาพน้ำมีความกระด้างสูง จากการทดสอบในภาคสนาม พบว่า อัตราการให้น้ำผ่านระบบการสูบน้ำและระบบส่งน้ำของประชาชนมีค่าประมาณ 12 ลบ.ม./ชม.

คุณสมบัติของชั้นน้ำใต้ดินในแต่ละพื้นที่ มีคุณสมบัติแตกต่างกันไปตามความลึก การศึกษาลักษณะทางธรณีวิทยาต้องอาศัยข้อมูลการเจาะสำรวจ การทดสอบทางธรณีฟิสิกส์ รวมทั้งการทดสอบเพื่อหาค่าพารามิเตอร์ทางชลศาสตร์ของชั้นน้ำใต้ดิน เพื่อทำการวิเคราะห์และสร้างแบบจำลองของสภาพทางธรณีวิทยา เพื่อใช้ในการจำลองสภาพการไหลของน้ำใต้ดินต่อไป (สุจริต และคณะ, 2545) ซึ่งผลการวิเคราะห์จะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 4.5

รูปที่ 2-5 กลุ่มชั้นน้ำใต้ดินในพื้นที่ศึกษา

การใช้น้ำใต้ดินในพื้นที่ มีการก่อสร้างบ่อบาดาลทั้งโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ และโดยประชาชน จำนวนบ่อบาดาลและบ่อน้ำตื้น (บ่อที่มีความลึกน้อยกว่า 30 เมตร) ทั้งหมดในพื้นที่ 7 จังหวัดในพื้นที่ศึกษาตามข้อมูล กชช.2ค. ปี พ.ศ. 2542 (ตารางที่ 2-2) มีประมาณ 100,000 บ่อ เป็นบ่อของหน่วยงานต่าง ๆ 17,000 บ่อ และเป็นบ่อของประชาชน 86,000 บ่อ หน่วยงานที่ทำการก่อสร้างและเก็บรวบรวมข้อมูลบ่อน้ำใต้ดิน ได้แก่ กรมทรัพยากรธรณี กรมโยธาธิการ กรมอนามัย กรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท การประปาส่วนภูมิภาค และกรมชลประทาน รายละเอียดของจำนวนบ่อบาดาลแต่ละหน่วยงานแสดงในตารางที่ 2-3 หน่วยงานที่ทำการก่อสร้างบ่อบาดาลมากที่สุดคือกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม รวมแล้วประมาณ 6,500 บ่อ โดยบ่อบาดาลทั้งหมดมีกระจายตัวหนาแน่นในจังหวัดสุพรรณบุรี ลพบุรี ชัยนาท

และสระบุรี จำนวนบ่อบาดาลที่ก่อสร้างโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ นี้เพิ่มขึ้นเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ดังแสดงในรูปที่ 2-6 สะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของการใช้น้ำใต้ดินในพื้นที่ภาคกลาง โดยมีการเพิ่มขึ้นมากที่สุดในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2534 - 2537 ซึ่งปี พ.ศ. 2536 -2537 เป็นปีที่ประสพภาวะแห้งแล้งและมีการดำเนินการโครงการขุดเจาะบ่อบาดาลระดับต้นเพื่อการเกษตรช่วยเหลือเกษตรกรปลูกพืชฤดูแล้งในลุ่มน้ำเจ้าพระยาท่ามกลางวิกฤติการณ์ขาดแคลนน้ำ ปี 2536/37 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำการขุดเจาะบ่อบาดาลจำนวน 50,000 บ่อในพื้นที่ภาคกลาง ดังตารางที่ 2-4 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537)

ตารางที่ 2-2 จำนวนบ่อน้ำตื้นและบ่อบาดาลรายจังหวัด (ข้อมูลปี 2542, หน่วย : บ่อ)

จังหวัด	บ่อส่วนตัวของประชาชน		บ่อสาธารณะของหน่วยงานราชการ		รวม
	บ่อน้ำตื้น	บ่อบาดาล	บ่อน้ำตื้น	บ่อบาดาล	
ชัยนาท	2,807	14,339	1,502	3,427	22,075
อยุธยา	2,370	1,490	201	775	4,836
ลพบุรี	4,175	7,562	751	2,698	15,186
สระบุรี	7,622	2,474	1,034	1,597	12,727
สิงห์บุรี	610	12,176	159	1,249	14,194
สุพรรณบุรี	5,998	11,195	823	1,641	19,657
อ่างทอง	1,012	11,918	184	1,340	14,454
รวม	24,594	61,154	4,654	12,727	103,129
	85,748		17,381		

ที่มา : กชช.2ค.

ตารางที่ 2-3 จำนวนบ่อน้ำใต้ดินแยกตามหน่วยงาน (ข้อมูลปี 2542, หน่วย : บ่อ)

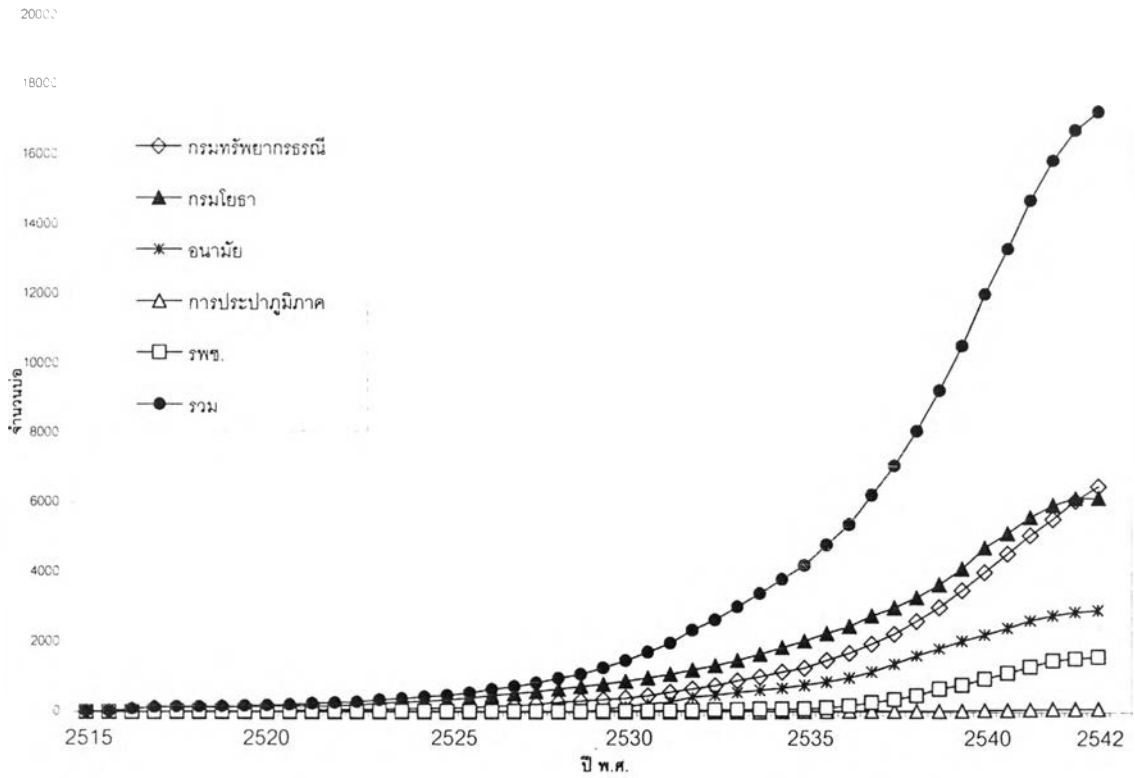
หน่วยงาน	กทอ.	โยธา	อนามัย	รพช.	กปภ.	ชล.	รวม
ชัยนาท	551	1,218	540	241	1	-	2,551
อยุธยา	768	728	79	142	45	-	1,762
ลพบุรี	1,718	1,550	589	222	16	45	4,140
สระบุรี	1,446	681	498	167	2	-	2,794
สิงห์บุรี	273	704	275	114	8	-	1,374
สุพรรณบุรี	1,503	743	682	404	16	22	3,370
อ่างทอง	233	533	216	162	10	-	1,154
รวม	6,492	6,157	2,879	1,452	98	67	17,145

ตารางที่ 2-4 ผลการดำเนินงานโครงการขุดเจาะบ่อน้ำตื้นของกรมส่งเสริมการเกษตรในปี 2536/37

จังหวัด	เป้าหมาย (บ่อ)	ผลการปฏิบัติ (บ่อ)	จังหวัด	เป้าหมาย (บ่อ)	ผลการปฏิบัติ (บ่อ)
ชัยนาท *	5,500	5,500	อุทัยธานี	2,800	2,800
สิงห์บุรี *	5,500	5,172	อุดรดิตต์	3,300	3,300
สุพรรณบุรี *	3,000	3,000	กำแพงเพชร	8,500	8,500
อ่างทอง *	3,000	3,000	พิษณุโลก	7,000	7,000
นครสวรรค์ *	2,900	2,900	พิจิตร	6,500	6,347
ลพบุรี *	2,000	2,000	รวม	50,000	49,519

หมายเหตุ * คือจังหวัดที่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานโครงการขุดเจาะบ่อบาดาลระดับต้น (บ่อดอก) เพื่อการเกษตร, กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537

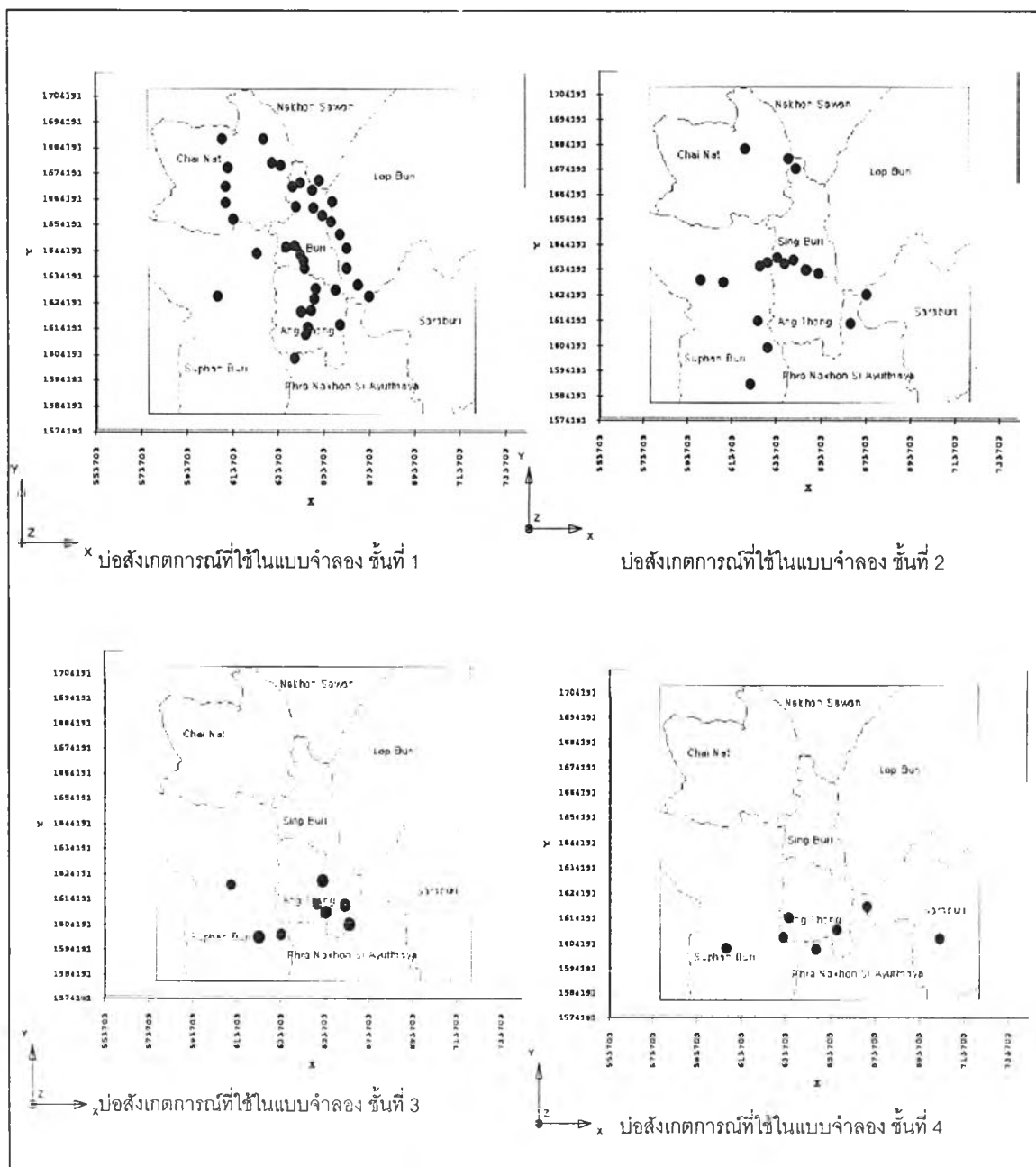
รูปที่ 2-6 จำนวนบ่อบาดาลของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา

2.5 ระดับน้ำใต้ดิน

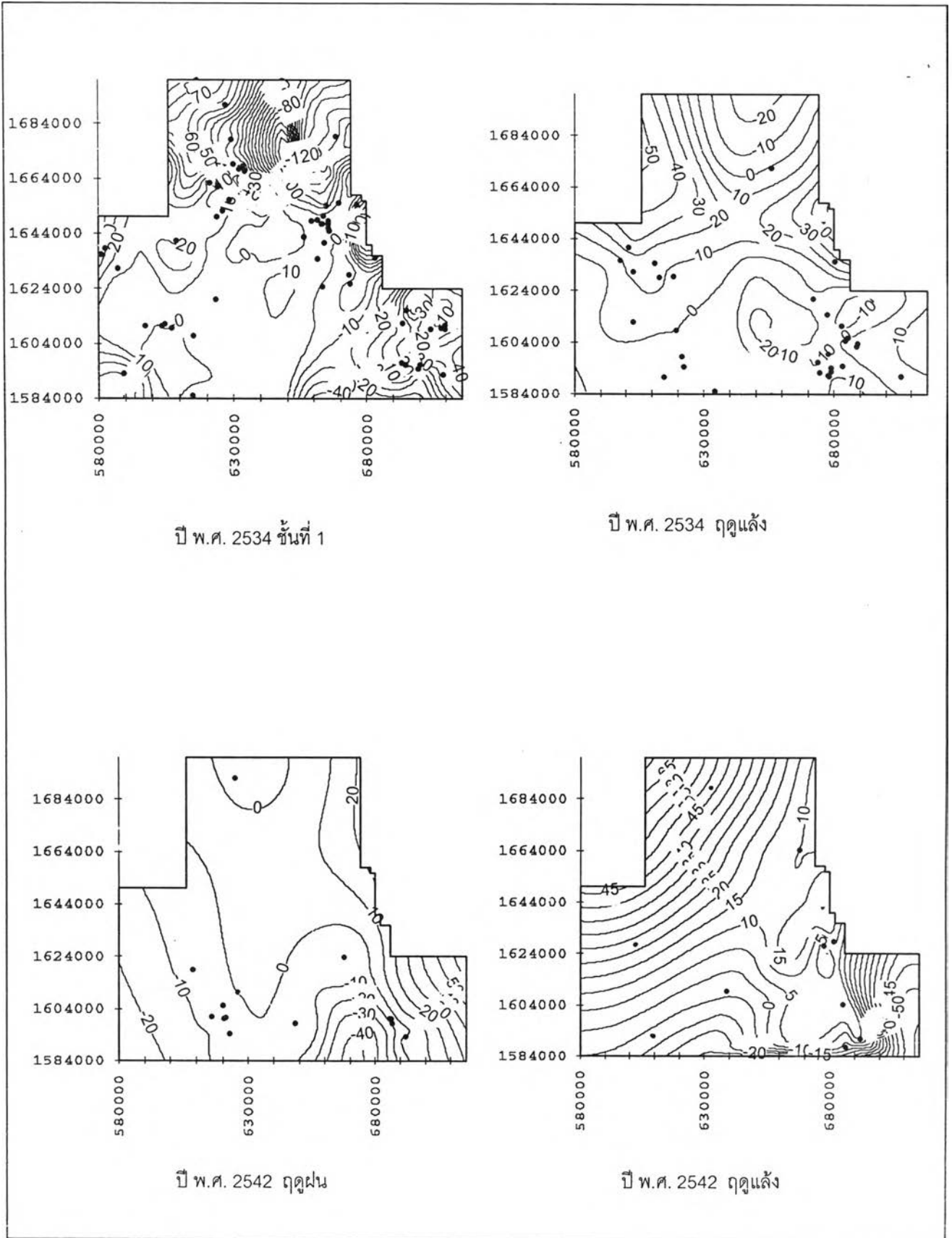
จากการรวบรวมข้อมูลบ่อบาดาลใต้ดินของหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 17,000 บ่อ และการติดตามวัดระดับน้ำจากบ่อบ่งเกิดการณีในชั้นน้ำต่าง ๆ โดยโครงการศึกษาศักยภาพและความต้องการใช้น้ำใต้ดินในพื้นที่ด้านเหนือของที่ราบภาคกลางตอนล่าง (สุจริต และคณะ, 2545) ดังรูปที่ 2-7 จำนวน 136 บ่อทุก ๆ 2 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ระดับน้ำและพฤติกรรมการณ์ไหลของระบบน้ำใต้ดินในพื้นที่ศึกษาได้ดังรูปที่ 2-8 และ 2-9 และอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- 1) ชั้นน้ำในพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นแอ่งบริเวณตอนกลางของพื้นที่ตามแนวของแม่น้ำที่ไหลผ่านกลางพื้นที่ศึกษา การไหลของน้ำใต้ดินมีทิศทางจากทั้งทิศตะวันตกและตะวันออก เข้าสู่แอ่งตอนกลาง และไหลจากเหนือลงใต้ สอดคล้องกับลักษณะความลาดเอียงของภูมิประเทศ
- 2) ระดับน้ำปกติของชั้นน้ำชั้นที่ 1 บริเวณตอนกลางของพื้นที่ศึกษาอยู่ในช่วง 0 - 4 เมตร จากระดับน้ำทะเล โดยพิจารณาจากข้อมูลในอดีตตั้งแต่ปี 2515 และในช่วงฤดูแล้งที่มีการสูบน้ำใต้ดินมาก ระดับน้ำจะมีการแกว่งตัวในช่วง 2 - 10 เมตร ขึ้นกับพื้นที่และปริมาณการสูบในแต่ละปี
- 3) พิจารณาจากข้อมูลระดับน้ำที่เก็บรวบรวมจากบ่อบ่งเกิดการณี พบว่าการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำส่วนมากเป็นการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล กล่าวคือระดับน้ำจะมีการแกว่งตัวสูงขึ้นในช่วงปลายฤดูฝน เดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน และจะลดตัวลง 2-10 เมตรในช่วงแล้งซึ่งมีการสูบน้ำมาก พฤติกรรมเช่นนี้จะเห็นได้ชัดเจนในชั้นน้ำชั้นที่ 1 และ 2 ซึ่งอยู่ตื้นกว่าชั้นน้ำชั้นที่ 3 และ 4

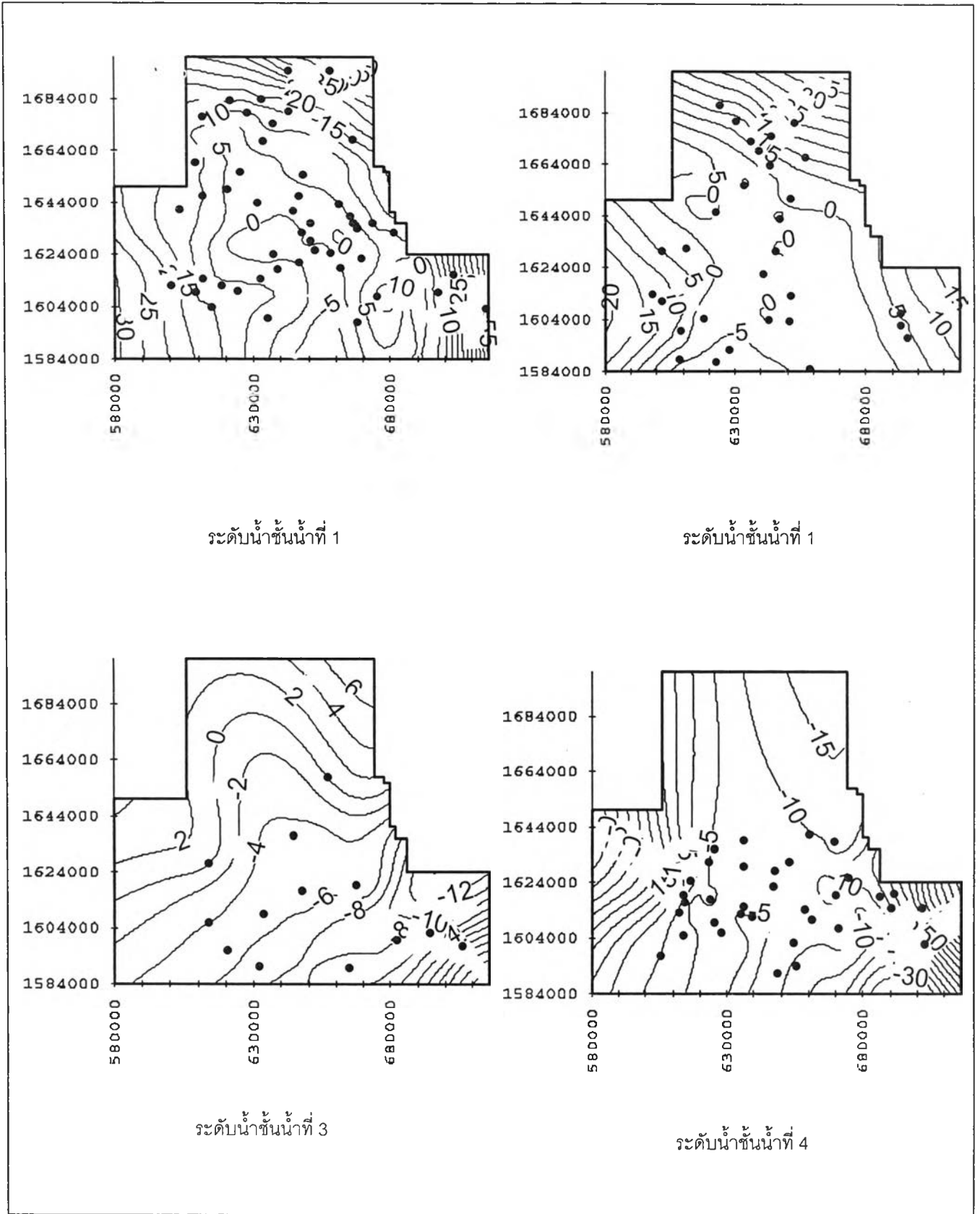
- 4) การเปลี่ยนแปลงแบบถาวรซึ่งไม่ขึ้นกับฤดูกาลนั้นพบว่ามีความโน้มถ่วงลดลงเล็กน้อยในบางพื้นที่ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลในอดีต โดยเริ่มมีการลดลงอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้นในช่วงปี 2530 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณบ่อในพื้นที่ศึกษา
- 5) การเปลี่ยนแปลงระดับน้ำมีความโน้มถ่วงลดลงในช่วงปีที่มีปริมาณฝนน้อย และมีประวัติการใช้น้ำได้ดินมาก เช่น ปี 2536 – 2537 โดยมีระดับน้ำลดลงประมาณ 2 – 4 เมตร โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการใช้น้ำได้ดินมาก ได้แก่บริเวณจังหวัดสิงห์บุรี และด้านเหนือของจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นชั้นน้ำแบบ Qcp อย่างไรก็ตามก็เกิดการลดลงของระดับน้ำเช่นนี้สามารถคืนตัวได้หลังจากฤดูฝนในปีถัดไป
- 6) การเปลี่ยนแปลงระดับน้ำส่วนมากเกิดขึ้นบริเวณตอนกลางของแอ่งที่ราบ แต่บริเวณขอบของพื้นที่ศึกษา ค่าระดับน้ำ และความชันของระดับน้ำบริเวณขอบของพื้นที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงน้อย

รูปที่ 2-7 บ่อสังเกตการณ์ในชั้นน้ำใต้ดินชั้นต่าง ๆ ที่ใช้เทียบกับแบบจำลอง

รูปที่ 2-8 เส้นชั้นความสูงของระดับน้ำใต้ดินปี พ.ศ. 2532 จากข้อมูลจริงในภาคสนาม (หน่วย : เมตร รทก.)

รูปที่ 2-9 เส้นชั้นความสูงของระดับน้ำใต้ดิน ปี พ.ศ. 2542 จากข้อมูลจริงในภาคสนาม (หน่วย : เมตร รทก.)

2.6 สภาพดินและการใช้ที่ดิน

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของชุดดินในพื้นที่ศึกษาของกรมพัฒนาที่ดินได้จำแนกดินในพื้นที่ภาคกลางออกเป็น 62 กลุ่มชุดดิน และมีการทดสอบคุณสมบัติของดินแต่ละชุดทั้งในภาคสนามและในห้องปฏิบัติการ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2538) จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มชุดดินทั้งหมดเข้าด้วยกันตามคุณสมบัติของการยอมให้น้ำซึมผ่านได้เพื่อสร้างเป็นแผนที่กลุ่มดินจำแนกตามคุณสมบัติการซึมได้ของน้ำ ซึ่งมีผลต่อการพิจารณาปริมาณการซึมได้ของน้ำ ซึ่งเป็นการเติมน้ำโดยธรรมชาติให้กับระบบชั้นน้ำใต้ดิน ดังรูปที่ 2-10 ซึ่งมีค่าการซึมได้ของน้ำอยู่ในช่วง 0.125 – 25 เซนติเมตรต่อชั่วโมง โดยมีค่าการซึมสูงบริเวณขอบด้านตะวันตกและตะวันออกของพื้นที่ศึกษา คือพื้นที่เชิงเขาด้านจังหวัด ลพบุรี และสระบุรี รวมทั้งด้านตะวันตกของจังหวัดชัยนาทและสุพรรณบุรี ส่วนตอนกลางของพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวความชื้นน้ำของดินต่ำ ยกเว้นบริเวณริมแม่น้ำซึ่งมีค่าความชื้นน้ำสูง

แหล่งทรายบกในพื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งที่มีการเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินได้โดยง่าย การศึกษารังนี้อาศัยข้อมูลโครงการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูแหล่งทราย ภาคกลาง 5 จังหวัด (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์, 2543) ซึ่งได้ทำการศึกษาแหล่งทรายจากข้อมูลแผนที่ภูมิประเทศ โดยอาศัยหลักฐานทางน้ำเก่าและการสำรวจภาคสนาม รวมทั้งภาพข้อมูลจากดาวเทียม ทำให้สามารถระบุตำแหน่งของแหล่งทรายในพื้นที่ภาคกลาง 5 จังหวัดได้ 21 แห่ง ที่ตรงกับการศึกษารังนี้ แสดงดังรูปที่ 2-11

การใช้ที่ดินในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาร้อยละ 86 เป็นการทำการเกษตรกรรม ร้อยละ 7 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นเป็นพื้นที่ป่า และแหล่งน้ำ ร้อยละ 4 และ 1 ตามลำดับ (กรมชลประทาน, 2543) พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อปลูกข้าว ซึ่งมักจะปลูกตลอดปี ปีละ 2 รอบขึ้นไป โดยอาศัยน้ำชลประทาน ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้รับน้ำชลประทาน จะมีการปลูกเฉพาะในฤดูฝน นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย ข้าวโพด ในจังหวัด ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี เป็นต้น

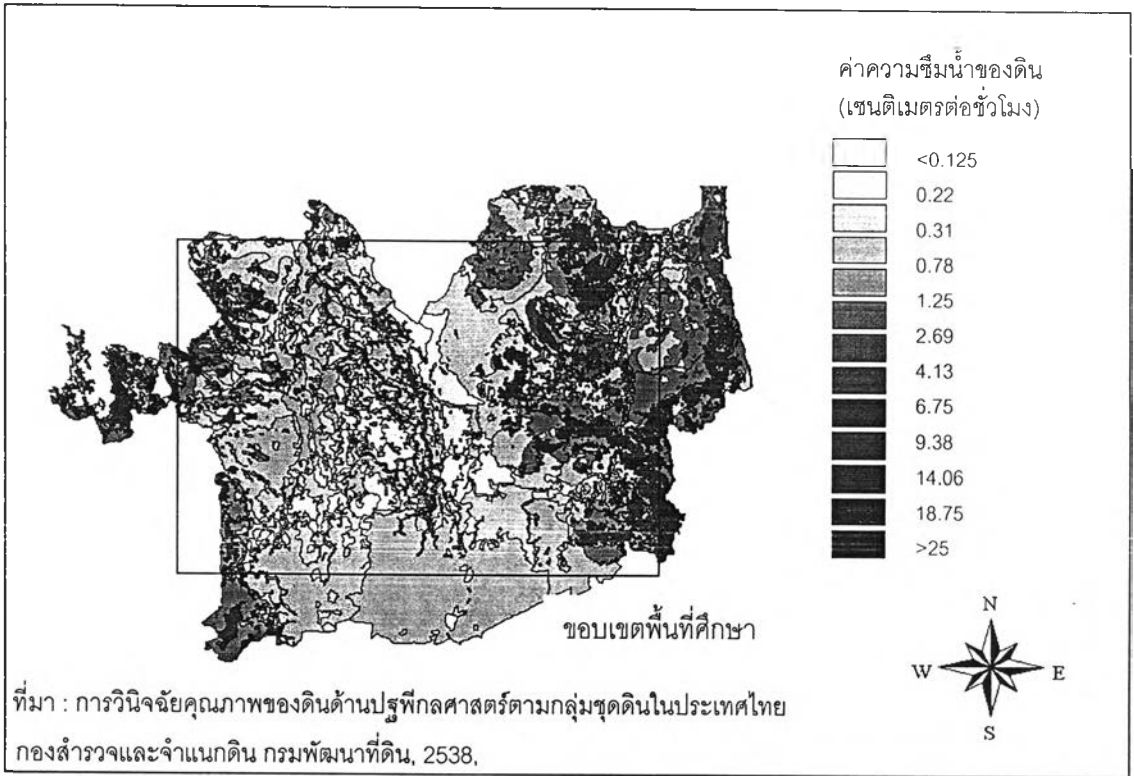
ตารางที่ 2-5 อัตราส่วนการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ลักษณะการใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	10,860,574	86.35
พื้นที่อยู่อาศัย	912,000	7.25
ป่าไม้	477,968	3.80
แหล่งน้ำ	213,072	1.69
อื่น ๆ	114,511	0.91

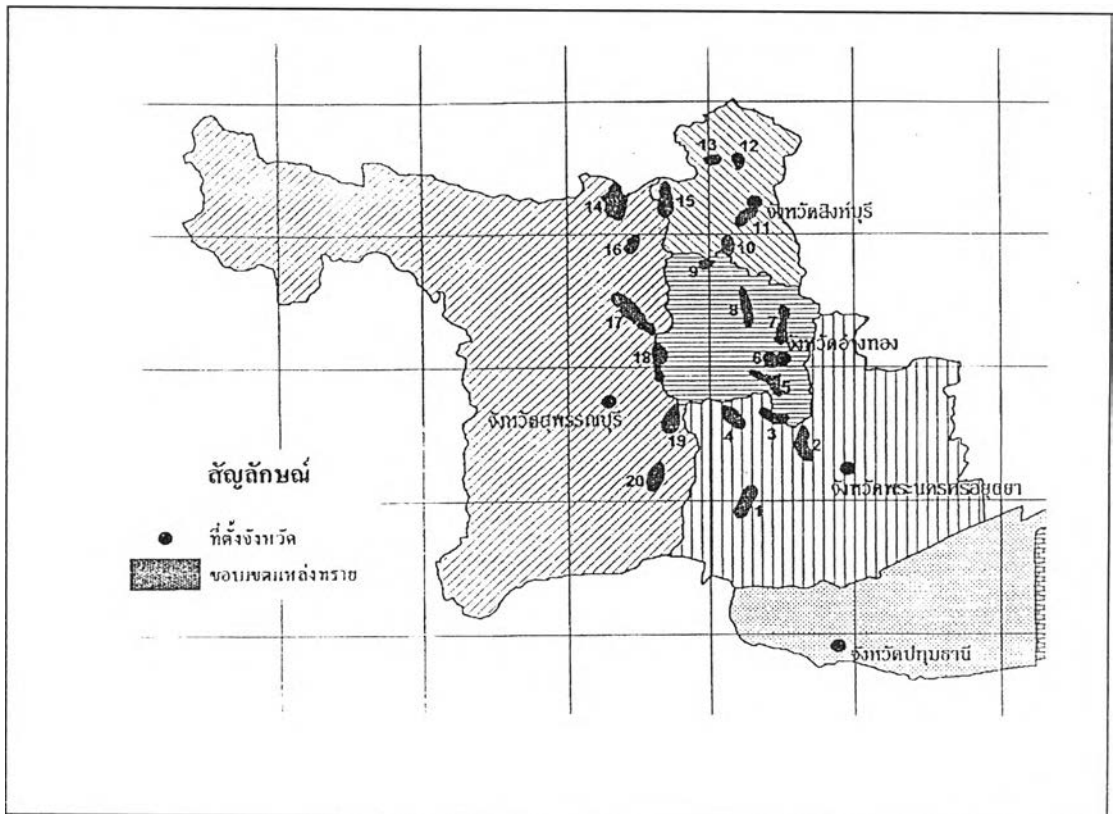
(ที่มา : กรมชลประทาน, 2543, รายงานการศึกษาโครงการจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา)

2.7 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมขอบเขตการปกครอง 10 จังหวัด แบ่งเป็น 51 อำเภอ หรือ 453 ตำบล มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1.6 ล้านครัวเรือน จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษาตามข้อมูลของกรมการปกครอง มีจำนวน 3.3 ล้านคน จำนวนประชากรต่อครัวเรือนเท่ากับ 3.8 คนต่อครัวเรือน รายได้ต่อประชากรในพื้นที่ศึกษาโดยเฉลี่ย 60,755 บาทต่อปี รายได้ต่อประชากรจะมีค่ามากในจังหวัดที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมาก เช่น สระบุรี พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

รูปที่ 2-10 แผนที่ดินแสดงคุณสมบัติการซึมผ่านของน้ำ

รูปที่ 2-11 แผนที่แหล่งทรายในพื้นที่ศึกษา